

заходив чи заїжджав на територію, та який час перебував там; хто цікавився викраденим ТЗ напередодні, хто залишався на території після останнього обходу, чи є в наявності у охоронця ключі від залишених ТЗ та де вони зберігаються; чи здійснював охоронець керування ТЗ, чи довіряв керування іншим особам, чи є інші засоби охорони, чи спрацювали вони.

Розслідування незаконних заволодінь ТЗ відбувається в умовах жорсткої протидії. Так, члени ОЗУ намагаються під час допиту зайняти більш вигідну позицію, дають неправдиві і неповні показання або постійно їх змінюють, чинять активну протидію розслідуванню. Зважаючи на це, під час розслідування вказаних злочинів слідчими використовуються усі висвітлені у криміналістичній літературі тактичні прийоми допиту. Втім, особливого значення з них набувають ті, що найчастіше використовуються у слідчій діяльності з розслідування незаконних заволодінь ТЗ.

Пиріг І.В.

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІКО–КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Проблемам застосування криміналістичної техніки під час збирання та дослідження доказів у різні часи приділялось достатньо уваги з боку вчених-криміналістів. Багато питань на сьогодні вирішено, але є й такі, що спонукають до наукової дискусії. Під науково-технічними засобами в криміналістиці розуміють прилади, пристосування і матеріали, які використовують для збирання та дослідження доказів або створення умов, що утрудняють учинення злочинів.

Суб'єктами застосування технічних засобів при розслідуванні злочинів на досудовому слідстві можуть бути слідчий, оперуповноважений, спеціаліст та експерт. Але поділ технічних засобів за приналежністю їх до суб'єкта використання, запропонована рядом вчених, на нашу думку, є недоцільним, оскільки не можна чітко визначити перелік технічних засобів, які б застосовувались винятково слідчим, оперуповноваженим, спеціалістом чи експертом. У зв'язку з цим за суб'єктом застосування видається припустимим класифікувати тільки комплекти науково-технічних засобів, в яких зосереджено оптимальний набір засобів для використання певним суб'єктом.

Криміналістична техніка, як слушно зауважує В.Ю. Шепітько,

розвивається в трьох основних напрямках: оперативно-слідча, науково-дослідна, профілактична. Найскладнішим напрямом, на думку автора, є розвиток науково-дослідної (в нашому визначенні – експертної) техніки, яка застосовується в основному в лабораторних умовах висококваліфікованими фахівцями [1, с. 59]. Розглянемо сучасний стан технічного забезпечення експертної діяльності за напрямками розвитку та в залежності від видів діяльності: участі у слідчих (розшукових) діях, проведенні експертиз та досліджень, забезпечення ведення криміналістичних обліків, профілактичній діяльності.

Під час проведення слідчих (розшукових) дій, в основному огляді місця події, застосовуються технічні засоби збирання інформації, що поділяються на засоби виявлення, фіксації та вилучення. Розробка нових та вдосконалення існуючих технічних засобів виявлення об'єктів в значній мірі залежить від виду самих об'єктів, їх стану та властивостей. Значна увага на сьогодні приділяється технічним засобам отримання інформації зі збереженням початкового стану об'єктів без їх знищення чи пошкодження.

Серед традиційних засобів виявлення слідів рук потрібно відмітити розробку нових дрібнодисперсних дактилоскопічних порошоків з рівномірним шаром нанесення, запропоновані американською фірмою «Sirchie» [2]. Дана фірма крім звичайних випускає також магнітні й флуоресціюючі дактилоскопічні порошки – Magnetic Latent Print Powders і Fluorescent Latent Print Powders відповідно, які виробляються в різних кольорових варіаціях та відрізняються високою якістю сумішей. Пензлі, що пропонуються даною фірмою, виготовлені на основі скловолоконних та натуральних (виготовлених з пір'я Марабу різних кольорів) матеріалів. Фірма «Sirchie» пропонує ряд полімерних матеріалів для фіксації об'ємних слідів. Наприклад, зліпки слідів, залишених знарядями зламу, можуть бути вилучені за допомогою сполук «DUROCAST». Вони застосовується для вилучення об'ємних слідів на металах, деревині, пластмасі та папері. Їх консистенція дозволяє знімати зліпки як з вертикальних, так і з горизонтальних поверхонь, а також не потребує застосування антиадгезивного реагенту для відділення зліпка від поверхні. Зліпки можуть бути вилучені навіть з бойка або затвора вогнепальної зброї. Зліпки залишаються гнучкими протягом дуже тривалого часу.

Розширюються можливості використання новітніх розробок в експертну практику. Компанія «Foster & Freeman» (Великобританія) розробила компактну систему окурювання об'єктів на місці події парами цианоакрилату (за назвою «SUPERfume») для виявлення слідів пальців рук на великих поверхнях (приміщення, автомобіль та ін.) зі спеціальним тентом розміром 6х3х2 метри [3]. Даючи можливість окурювати житлові кімнати, офіси, гаражі, цей набір дозволяє виявляти та фіксувати відбитки пальців безпосередньо на місці події. Зникає необхідність доставляти

громіздкі речі в лабораторію, розбирати та знову збирати великі конструкції.

Важливе значення має вдосконалення існуючих та розробка нових пошукових приладів для виявлення схованок. Сьогодні використовуються компактні рентгенівські прилади для просвічування перешкод невеликої товщини, радіоізотопні товщиноміри для виявлення предметів крізь залізобетонні та цегляні перешкоди. Так працівниками лабораторії використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України запропоновано модель компактного, розбірного, малогабаритного металошукача з глибиною пошуку металу в цегляній або бетонній стіні – до 70 см, в ґрунті та воді – до 1,5 м і розроблено принципову схему газоаналізатора для пошуку прихованих трупів та їх частин [4].

Для роботи зі слідами на місці події широко застосовуються комплекти техніко-криміналістичних засобів, призначених для використання всіма учасниками розслідування: експертами, слідчими, оперуповноваженими. Уніфіковані криміналістичні валізи комплектуються як самими співробітниками експертних підрозділів, так і спеціалізованими підприємствами. Наприклад, підприємство «Експертні системи» (м. Київ) виготовляють криміналістичні валізи серій «СВ-1», «СВ-2», «Хабар», «Слідопит», пожежно-криміналістичні, вибухотехнічні, дактилоскопічні набори, які пройшли апробацію на базі ДНДЕКЦ МВС України й рекомендовані до впровадження в експертну практику. Валізи й набори, у яких розміщені пристрої та обладнання є ударостійкими та вологозахищеними й адаптованими для транспортування і використання в польових умовах.

Серед приладів для аналізу властивостей і ознак об'єктів можна виділити такі, що використовуються для: мікроскопічного аналізу: лупи, мікроскопи; дослідження у невидимих зонах спектру (ультрафіолетові освітлювачі, електронно-оптичні перетворювачі, α -, β -випромінювачі); установки для емісійного, адсорбційно-люмінесцентного, мас-спектроскопічного, радіоактиваційного, електрографічного, спектрографічного, хроматографічного аналізів тощо. Систему для аналізу елементного складу речовини з використанням технології лазерної оптико-емісійної спектрометрії «ЕССО» пропонує фірма «Foster & Freeman» (Великобританія). Вона призначена для елементного аналізу паперу, скла, металів, фарби, мінералів тощо з використанням лазерної спектроскопії (LIBS). Це відносно нова методика, що дає значні переваги у швидкості, чутливості й ефективності витрат у порівнянні з іншими процесами, в тому числі і мас-спектрометрією. Цією ж фірмою пропонується «Foram» – спектрометр Рамана для криміналістичного дослідження речовин (барвників документів, лікарських препаратів, вибухових речовин тощо).

Спектр Рамана має численні особливості, що характерні молекулярній структурі матеріалу. Аналіз спектру дозволяє визначити збіг та розходження матеріалів, інші дані для встановлення змін у документах. досліджувати окремі пігментні частки й волокна паперу [3].

Значними темпами розробляється та вдосконалюється обладнання для дослідження ознак документів. Особливо в цьому напрямку потрібно відмітити напрацювання білоруської компанії «Регула» [12], однією з останніх розробок якої є спектральний компаратор для перевірки справжності документів «Регула – 4305» призначений для детальної експертизи паспортів, водійських посвідчень, особистих документів, технічних та транспортних документів, виїзних віз, банкнот та інших цінних паперів із спеціальним захистом.

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що розробка техніко-криміналістичних засобів здійснюється доволі інтенсивно. Цьому сприяє зацікавленість у розвитку даного напрямку підприємницькими структурами, що, на нашу думку, цілком прийнятно. Основною проблемою у забезпеченні державних судово-експертних установ сучасною технікою залишається недостатність матеріальних ресурсів, що, в свою чергу, пов'язано з складним соціально-економічним становищем у країні. Однак, процеси, пов'язані з інтеграцією України до Європейського Союзу, вимагають дотримання європейських стандартів у багатьох галузях, включаючи і протидію злочинності, що неможливо без оснащення правоохоронних органів сучасними техніко-криміналістичними засобами.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика : підручник для студ. юрид. спец. вищих закладів освіти / кол. авторів : [Глібоко В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 684 с.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.sirchie.com>.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://expert-market.kiev.ua/ru/5343_catalog.htm.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://ivpz.org/naukova-laborator-ya>.

Єфімов М.М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТАКТИКА ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Про важливість допиту підозрюваного як однієї з обов'язкових слідчих дій при розслідуванні злочинів говорив ще Г. Гросс. Він стверджував, що допит підозрюваного, який зізнався, повинен справити на